

A National Centre for the Performing Arts Pekingben. A képek forrása: Mesterházi Máté – archív

 Mesterházi Máté

Kína és vágyódása Európa után

Már a pekingi repülőtéren lenyűgöztek a méretek, a poggyászkidáshoz is vasútra kellett szállni... Odakint mindenütt, tucatnyi kilométeren át csak felhőkarcok sorakoznak, a régi Peking imitt-amott, csupán mellékutcákban fedezhető föl. A folyamatos közlekedési dugók autórengtetegében alsó- vagy középkategóriás járművet nem is látni; itt minden nagyméretű és technikailag magas színvonalú.

Az emberek az utcákon jól öltözöttek, sietősen mennek a dolguk után. Vajon mit akarhat e hatalmas és fejlett ország a mi kis Közép-Európánktól, annak is a keleti felétől?

A *16 + 1* néven ismertté vált nemzetközi program, vagyis tizenhat kelet-közép-európai ország és Kína együttműködése mindenekelőtt gazdasági érdekeken alapul. Kína expanziója azonban nem lenne teljes, ha nem terjedne ki a kultúra, a művészetek területére is. Zeneszerzők, színházi és táncszínházi vezetők, valamint fesztiválmenedzserek után októberben zenésszínházi szakembereket hívott meg kéthetes tanulmányútra a Kínai Népköztársaság kulturális minisztériuma. Szlovén, horvát, hercegovinai, macedón, valamint lengyel, lett és észt kollégák között jómagam a magyar színeket képviseltem, a budapesti Zeneakadémia Ének Tanszékének tanáraként, s egyben – előzetesen benyújtásra kért, összefoglaló esszé erejéig – a magyar operajátszás történetének előadójaként is. A két hét alatt jól összeszokott csapat változatos hivatású tagokból állt: műsorszervező éppúgy volt benne, mint karmester, konzervatóriumi igazgató éppúgy, mint zenetörténész. Operaigazgatóból csak egyet tudott felmutatni a társaság – a rigai operaház vezérét –, ami érthető is, hisz nem minden felelős vezető tud két hétre elszakadni a rábízott intézménytől a színházi szezonnak a közepén. (Mindamellett szerencsére már ma is élnek a kapcsolatok a hazai zenés színjátszás és Kína között: kinti utammal egyidőben például Káel Csaba éppen Sanghajban rendezte *Lehár A mosoly országa* című operettjét.)

Utunk szakmai programjának összeállítója, valamint állandó kísérőnk Dr. Man Xin-Ying volt, aki nemcsak a dél-kínai Xiamen Egyetem zenetörténész professzora, hanem – minden jel szerint – Kína zenei életének egyik fontos, döntéshozó személyisége is. Man professzor kellemes modorú, közvetlen ember, imponálóan széleskörű tájékozottsággal hazája művelődéstörténetében, egyszersmind leplezetlen vonzalommal az itáliai operakultúra iránt. Hogy azonban az általa kiválasztott s élénk tárt művészi produktumokról mi a valódi véleménye, arra két hét alatt sem sikerült rájönnöm. Ez nemcsak az ő sajátos, mediátorszerepéből fakadt,

hanem enigmatikus angolnyelvtudásából is, amely Kínában sajnos általános jelenség. Hogy pontosabb legyek, senki nem beszél angolul, az ötszillagos szállodák személyzetében is csak kevesen, s ez mindjárt jogosan veti föl az első kérdést: ekkora nyelvi akadályok közepette miként lehetséges a művészeti együttműködés? (Amikor a turisták által ostromolt, 632 méter magas Shanghai Tower vendéglőjében vizet kértem, a fiatal kiszolgáló az okostelefonia fordítóprogramjából tudta meg, mi is a kívánságom... De hát ötezer éves országban jártam, 1,4 milliárdos lakossággal. S én magam vajon milyen szinten tudnék egy ázsiai nyelvet elsajátítani...?)

Peking, Sanghaj, Hangcsou, Fucsou – ezek a modern, kelet-kínai nagyvárosok voltak utunk állomásai. Operaházakat, fesztiválokat, zeneakadémiákat látogattunk – csupán ez utóbbiakból van Kínában vagy egy tucat –, és részt vettünk a 20. Kínai Sanghaji Nemzetközi Művészeti Fesztiválon (CSIAF), valamint az ennek keretében zajló Előadóművészeti Vásáron (Performing Arts Fair). Ez utóbbi 2017-ben létrehozta a Selyemút Művészeti Fesztiváljainak Hálózatát (Network of Silk Road Arts Festivals), amelynek előzetes szervezetében a Budapesti Tavasz Fesztivál is alapító tagként foglalt helyet. Jóllehet 2015 óta olyan hazai intézményeink jelentek meg Sanghajban, mint a Folklórfesztiválok Magyarországi Szövetsége, a Bartók Plusz Operafesztivál, a Budapest Music Center, a Budapesti Operettszínház, a Magyar Jazz Szövetség, a BTF és az LFZE, idén, úgy tűnik, csupán ez utóbbi képviselte Magyarországot.

Mielőtt azonban fölvezolhatnánk a zenésszínházi együttműködés lehetséges – vagy épp lehetetlen – (selyem)útjait, érdemes tisztáznunk, mit is értenek Kínában e műfajon. Jelesül: mit hívnak ők operának; és legfőként: milyen esztétikai élményt keresnek kínai barátaink az európai operában? Man professzor például igyekezett megértetni velünk, kelet-közép-európai tudatlanokkal, hogy amit mi

A kelet-közép-európai delegáció a hangcsoui zeneakadémián (az első sor közepén Dr. Mian Xin-Ying).

zenésszínházi tanszékén pedig olyan kortárs mű próbáján vehettünk részt, amelynek szerzője kínai témájú opera komponálására kapott megbízást – Puccini-stílusban. Figyelembe véve a fiatal hallgatók színpadi játékának külsőséges szenvelgését, talán érthetővé válnak delegációnk kételyei afelől, hogy a színpadiénekes-képzés itt az európai-val kompatibilis módon zajlik. Sokat ígérő hangokat, csiszolatlan gyémántokat természetesen ezúttal is, mint utunk során sok helyütt, bőven lehetett találni. A Pekingi Egyetem Opera Akadémiáján pedig igazán illúziókeltő próbát hallhattunk – véletlenül megint egy Puccini-opera, a *Bohémélet* részletéből.

Valószínű, hogy a nyugati operakultúrához történő közelítésben, illetve a közép-európai zenésszínházi műhelyekkel való együtt-

tradicionális „pekingi operának”, meg „kuncsüoperának” hívunk, az valójában nem opera, hanem zenés színmű.

Amit viszont ők az európai operában szeretnek és keresnek, az voltaképpen nem más, mint: Puccini! Nyilván létezik számukra is Mozart, meg Verdi, meg persze ott van a *Carmen* is, de a jó operát alapvetően vagy Puccini írta, vagy olyasvalaki, akit tud Puccini-stílusban írni. Mert hisz nem lehet véletlen, hogy az Előadó-művészetek Nemzeti Központjának (National Centre for the Performing Arts – NCPA) Paul Andreu tervezte lenyűgöző, tojásdad épületét éppen a *Turandottal* nyitották meg 2007-ben, Peking kellős közepén. A *Turandot* előadásával büszkélkedett delegációnknak a pekingi Központi Zeneakadémia rektora és művészeti igazgatója, Yu Feng úr is; méghozzá azzal az új befejezéssel, amelyet zeneszerző professzoruk, Hao Weiya komponált Puccini csonkán maradt remekéhez. (Tudjuk, Luciano Berio is befejezte a *Turandotot* Puccini vázlatai alapján, de úgy, hogy az eredmény leginkább Zemlinsky hangvételére emlékeztet. Ez a kínai változat tökéletesen „puccinisan” szól, csak éppen Puccini zenei gondolatainak inkoherens mondatokká fűzésével. Számunkra tehát marad továbbra is az Alfano-féle befejezés.) E frissen bemutatott produkció egyetlen érdekessége jószerével az volt, hogy a zeneakadémia udvarán adták elő, amelyen történetesen ott áll – és így igazán hiteles díszletül szolgált – az utolsó előtti kínai császár palotája.

Nem meglepő, hogy kínai zeneszerző nyugati zenét akarjon írni. Éppen az NCPA-ban volt alkalmunk hallani egy oratóriumot a Kínai Nemzeti Operaház produkciójában, amelynek szerzője fölényes szabattal birtokolja a nyugati zene – természetesen tonális – nyelvi készletét anélkül, hogy e nyelven bármit is ki tudna fejezni. A hatalmas campuson elterülő, modern Központi Drámaakadémia

működésben Kína számára az egyik első lépés európai énektanárok meghívása lehet. Vagy legalábbis olyan kínai tanároké, akik hosszabb szakmai pályát futottak be Európában. Éppen egy ilyen professzor bemutató tanításán vehettünk részt a hangcsoui zeneakadémia (Zhejiang Conservatory of Music) énektanszékén. Az oktató aktív énekesi karriert tudhat maga mögött, és büszkén mesélte – kiváló németességgel –, hogy miután közepesen nagy német operaházak társulati tagja volt éveken át, most már német útlevelel rendelkezik. Egyik kiváló tanítványán be is akarta hajtani a helyes német kiejtést Schumann *Er, der Herrlichste von allen* című dalában (az *Asszony szerelem, asszonyors* ciklusból), amihez persze jó lett volna Chamisso szövegét nemcsak úgy körülbelül, hanem szó szerint is értelmezni. Ám miként kérhetjük számon egy kínai fiatalon a helyes német kiejtést, amikor e máskülönbösen pompás felsőfokú zenei tanintézetben egyáltalán nem is folyik németnyelvoktatás? Tehát megint csak a fránya nyelvi korlátokba ütközünk! Pedig a 2015-ben átadott Zhejiang Conservatory of Music a világ legnagyobb zeneakadémiája, legalábbis területét, de minden bizonnyal fölszereltségét tekintve is. Mert itt operaháztól hangversenyteremig, könyvtártól hangszerműzeumig, diákszállótól sportpályáig minden megtalálható, méghozzá remek építészeti minőségben és csodás természeti környezetben.

Amikor azonban művésztanáraik esti operahangversenye előtt figyelmeztettek minket, hogy itt másnyelven operáról van szó, még nem tudtuk, mi vár ránk. Zongorával kísért szólószámokat hallottunk jellegzetes, leszorított torkú, kínai hangadással énekelve, pentaton alapszínű tonálisban, valahol az operett és a musical között ingadozó zenei stílusban. Még az előadók csillogó-villogó estélyi ruhái alapján sem tudtuk megkülönböztetni egymástól a produkciókat, s kis idő múlva fejvesztve rohantunk át

a szomszédos kamaraterembe, ahol viszont a zeneakadémisták szenzációs virtuozitással szólaltatták meg tradicionális kínai hangszereiket.

Vajon értik-e, érzékelik-e kínai kollégáink, hogy nemcsak ők szűrik át magukon az európai kultúrát, hanem mi is válogatunk: csak az kell nekünk, amiről érezzük, hogy autentikus, illetve amiben megsejtjük, hogy Kelet és Nyugat találkozása mindkét felet gazdagítja. Mert van valami jelképes abban, hogy a modern, fucsoui Nagyszínházzal (Fujian Grand Theatre) szemben még mindig ott áll egy – fölemelt kezével „utat mutató”, hatalmas, fehér – Mao-szobor. Miután levetítették külön nekünk a Hosszú Menetelésről szóló, szocialista-realista operát, mi néma döbbenettel tapasztaltuk, hogy a teremben egyedül a kínai tolmácsolás tapsol elragadtatottan. Vajon komolyan gondolta? Vagy neki ez kötelező?

A neves francia építész, Christian de Portzamparc tervei alapján már épül, sőt átadásához közeleg a Shanghai Conservatory of Music saját új, 1200 nézőt befogadó operaháza, és szinte bizonyos, hogy oda elvárják majd az óriási tiszteletnek örvendő budapesti Zeneakadémia produkcióját is. Kína legnagyobb hagyományú, legfontosabb zeneakadémiájának rektora, Zaiyong Lin úr büszkén játszott le nekünk okostelefonjából a vastapsot, amelyet budapesti vendégtájkukon arattak diákjaik a Solti Teremben. Ám vajon tudja-e, hogy a híres kuncsüopera-szerző, Tang Xianzu életéről szóló műben nekünk jobbra csak az eredeti kuncsürészletek tetszettek, míg a mai kompozícióból bizony kihallottuk a szocreál

áporodottságát. A nyelvi korlátok mellett tehát van nagyobb akadály is: az esztétikai!

Kína természetesen jóval nagyobb, sokszínűbb és rejtélyesebb is annál, mint amit egy kéthetes tanulmányút résztvevőinek elárul magából. És mind a pekingi, mind pedig a sanghaji fesztivál elég gazdag kínálattal rendelkezik ahhoz, hogy avantgárd produkciókat is képes legyen befogadni. Itt főként az amerikai minimalizmus hatása észlelhető, nem utolsósorban az Egyesült Államokban élő kínai művészek meghívása nyomán. És jöllehet, a huszadik születésnapját ünneplő, sanghaji fesztivál nyitógalája a nyugati ízlés számára megint csak túlságosan revüszerűre sikeredett, a díszvendégek között azért persze ott volt a kínai kortárs zene vitán felül legnagyobb alakja, Tan Dun is.

A bravúr azonban, amellyel Tan Dun a nyugati világ számára is érdekes *kínai* zenét ír, nem csupán az ő kiváltsága. Ünnepi nyitóhangversenyére a sanghaji fesztivál és a város szimfonikus zenekara a 63 éves Xiaogang Yétől rendelt nagyszabású – öt énekes szolistát is foglalkoztató – szimfóniát. A *Hidden Tapestries* című alkotás kínai teremtésmítoszokat dolgoz fel olyan zenei minőségben, amely európai hangversenytermek közönsége számára is megkapó élményt jelenthet. Mind a Long Yu vezényelte Sanghaji Szimfonikusok, mind pedig az énekesek kiváló színvonalon teljesítettek, a Nap szólamát éneklő – hangjával elképesztő magasságokba lendülni képes – fiatal férfi szoprán, Shen Liu pedig máris a világkarrier küszöbén áll. Utam legszebb zenei emléke ez a hangverseny, amely Kína kimeríthetetlen művészi potenciáljáról tanúskodott.